

ЛІТЕРАТУРА

1. Directive 97/9/EC of the European Parliament and of the Council of 3 March 1997 on investor-compensation schemes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1447681422308&uri=CELEX:31997L0009>.
2. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee scheme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1447681525823&uri=CELEX:32014L0049>.
3. Проект Закону про Фонд гарантування вкладів та інвестицій фізичних осіб № 3132 від 28.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=48082.

Глібок Сергій Васильович – к. ю. н., доцент, заступник директора з наукової роботи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

Шовкопляс Ганна Миколаївна – к. ю. н., старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, асистент кафедри господарського права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

В. Ю. Уркевич

АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІД ЗАСТАВУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглянуто недосконалість правових приписів щодо державного кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу сільськогосподарської продукції. Запропоновано затвердити стандартну форму договору про надання бюджетної позики Аграрним фондом та удосконалити приписи законодавства щодо можливості надання кредитів державою під заставу не лише зерна, а й іншої сільськогосподарської продукції рослинного чи тваринного походження.

Ключові слова: кредитування сільськогосподарських товаровиробників, Аграрний фонд, бюджетна позика.

Законом України від 16 вересня 2014 р., № 1678-VII [1] було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом,

Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами (далі – Угода про асоціацію), вчинену у частині політичних положень (преамбула, стаття 1, розділи I, II, VII) 21 березня 2014 р. та у частині торговельно-економічних і галузевих положень (розділи III, IV, V, VI) 27 червня 2014 р. в м. Брюсселі.

Статтею 404 Угоди про асоціацію передбачено співробітництво між Сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій, що охоплює, зокрема, такі сфери:

а) сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій;

б) заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва;

в) покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі та ефективності і прозорості ринків, а також умов для інвестування;

г) обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій.

Зважаючи на це актуальним є розгляд правових питань кредитування сільськогосподарських товаровиробників, зокрема державою під заставу сільськогосподарської продукції. Таке кредитування виступає дієвим механізмом залучення грошових коштів до сфери виробничо-господарської діяльності названих товаровиробників.

У законодавстві України міститься певна кількість нормативних приписів щодо державного кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу аграрної продукції, зокрема, шляхом її заставної закупівлі.

Так, згідно п. 2.6. ст. 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р., № 1877-IV [2] заставною закупівлею вважається зарахування до державного інтервенційного фонду об'єкта державного цінового регулювання – предмета застави у разі, коли бюджетна позика та (або) плата за її використання не були погашені у строк, передбачений договором. Більш детально відносини щодо застави сільськогосподарської продукції під державне кредитування регламентуються ст. 12 розглядуваного Закону, згідно з якою за рішенням Кабінету Міністрів України може запроваджуватися режим заставних закупівель, сутність якого зводиться до наступного.

Кредитування сільськогосподарського товаровиробника полягає у наданні йому бюджетної позики. При цьому така позика надається ви-

ключно виробникам зерна, що є об'єктом державного цінового регулювання. Перелік цих об'єктів наведений у ст. 3 Закону, згідно п. 3.3. якої до них належать пшениця тверда й м'яка, зерно суміші пшениці й жита (меслин), кукурудза, ячмінь, жито озиме й ярове та ін. А звідси зрозуміло, що грошові кошти можуть надаватися лише під заставу сільськогосподарської продукції рослинного походження.

Обов'язковим учасником розглядуваних кредитних відносин є Аграрний фонд, який уповноважений надавати таку бюджетну позику. Цей фонд є державною спеціалізованою установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України провадити цінову політику в агропромисловій галузі економіки України (пп. 9.1.1. п. 9.1. ст. 9 Закону). Правове становище Аграрного фонду визначено Положенням про Аграрний фонд, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2005 р., № 543 [3].

Отримати грошові кошти у вигляді бюджетної позики можуть лише сільськогосподарські товаровиробники. При цьому згідно п. 12.3. ст. 12 розглядуваного Закону, бюджетна позика у межах режиму державних заставних закупівель не може бути надана особі, яка: а) має непогашений податковий борг із загальнодержавних податків і зборів та єдиного соціального внеску; б) має прострочену заборгованість за будь-якими видами бюджетних позик або за іншими кредитами (позиками), гарантованими державою; в) перебуває у процесі санації, банкрутства або ліквідації; г) має прострочену заборгованість з виплати орендної плати за земельні паї, орендовані у фізичних осіб – їх власників; д) не є сільськогосподарським підприємством. Тобто бюджетна позика надається лише юридичним особам, предметом діяльності яких є виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка та реалізація.

Названа бюджетна позика надається під заставу зерна на підставі відповідного договору. Підпунктом 12.2.1. п. 12.2. ст. 12 Закону визначено, що стандартна форма кредитного договору розробляється Аграрним фондом та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства. Свого часу форма такого договору була затверджена наказом Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Форми кредитного договору про бюджетні позики в межах режиму державних заставних закупівель» від 15 липня 2005 р., № 318, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 липня 2005 р. за № 786/11066

[4]. Цією формою передбачалося, що кредитор надає позичальнику бюджетну позику в межах режиму державних заставних закупівель відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», а сільськогосподарський товаровиробник повертає суму такої позики та сплачує відсотки за її користування на умовах договору. Навіть незважаючи на певну некоректність положень цього договору (укладався кредитний договір на надання позики, а як відомо – кредит та позика є різними юридичними категоріями), зараз ця форма скасована наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства аграрної політики України від 15 липня 2005 року № 318» від 27 березня 2015 р., № 116, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 9 квітня 2015 р. за № 396/26841 [5]. Тобто у даний час форма договору про державне кредитування у межах режиму заставних закупівель загалом не встановлена.

Факт передачі зерна у заставу оформлюється шляхом передання кредитору (Аграрному фонду) сільськогосподарським товаровиробником подвійного складського свідоцтва. Статтею 37 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 р., № 37-IV [6] встановлено, що таке свідоцтво видається зерновим складом на підтвердження прийняття зерна на зберігання. Подвійне складське свідоцтво складається з двох частин – складського свідоцтва та заставного свідоцтва (варанта), які можуть бути відокремлені одне від одного. У кожній з двох частин, подвійного складського свідоцтва мають бути однаково зазначені: а) найменування та місцезнаходження зернового складу, що прийняв зерно на зберігання; б) поточний номер складського свідоцтва за реєстром складських документів зернового складу; в) найменування юридичної особи або ім'я фізичної особи, від якої прийнято зерно на зберігання, а також місцезнаходження (місце проживання) такої особи; г) найменування та кількість прийнятого на зберігання зерна, а за необхідності – якісні характеристики зерна; д) строк, на який прийнято зерно на зберігання, якщо такий строк встановлюється, або ж вказівка, що зерно прийнято на зберігання до запитання; е) розмір плати за зберігання або тарифи, на підставі яких вона обчислюється, та порядок оплати зберігання; є) дата видачі складського свідоцтва; ж) підпис уповноваженої особи та печатка зернового складу (ст. 38 названого Закону). Форма такого свідоцтва затверджена постановою Кабінету

Міністрів України «Про забезпечення сертифікації зернових складів на відповідність послуг із зберігання зерна та продуктів його переробки, запровадження складських документів на зерно» від 11 квітня 2003 р., № 510 [7]. Звідси зрозуміло, що державне кредитування у вигляді бюджетної позики надається сільськогосподарському товаровиробникові під заставу вже зібраного врожаю, тобто зерна, розміщеного на зерновому складі.

Законодавство обмежує розмір позики, що може надаватися під заставу зерна. Так, згідно підпункту 12.2.2. п. 12.2. ст. 12 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» розмір суми бюджетної позики не може перевищувати 80% розміру мінімальної інтервенційної ціни. Так, Мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на об'єкти державного цінового регулювання у 2014/2015 маркетинговому періоді встановлено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 24 червня 2014 р., № 242, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 10 липня 2014 р. за № 794/25571 [8]. Приміром, для пшениці м'якої групи «А» така ціна встановлена на рівні 2600 грн. (з урахуванням ПДВ) за 1 тону (для 1 класу), 2500 грн. за 1 тону (для 2 класу) та 2400 грн. за 1 тону (для 3 класу).

Бюджетна позика надається на строк, встановлений сторонами, який не може перевищувати строку одного маркетингового періоду, тобто періоду, який розпочинається з місяця, у якому починає поставлятися (продаватися) окремий вид продукції рослинництва відповідного врожаю, та закінчується останнім числом місяця, що передує місяцю, в якому починає поставлятися (продаватися) такий самий вид продукції рослинництва наступного врожаю. Пролонгації та дисконтування (списання) основної суми та процентів не дозволяються.

Основна сума бюджетної позики та плата за її використання погашається єдиним платежем у строк, визначений у кредитному договорі. Дозволяється дострокове погашення суми бюджетної позики та пропорційне погашення плати за її використання або їх частини. При повному погашенні основної суми бюджетної позики та плати за її використання, у тому числі достроковому, позичальнику повертається подвійне складське свідоцтво, а зерно звільняється з-під режиму застави.

Інші правові наслідки має порушення сільськогосподарським товаровиробником своїх зобов'язань. У цьому разі: а) предмет застави переходить у власність держави та зараховується до складу державного інтер-

венційного фонду за цінами, що діяли на момент оцінки такого предмета застави; б) зобов'язання між сторонами договору вважаються повністю виконаними (у тому числі щодо плати за користування бюджетною позикою та повернення її основної суми); в) обов'язок з оплати вартості подальшого зберігання колишнього об'єкта застави переходить на кредитора; г) кредитор набуває прав вигодонабувача за договором страхування такого колишнього об'єкта застави.

Бюджетна позика у межах режиму заставних закупівель є платною. Плата за використання бюджетної позики встановлюється на рівні 50% від середньозваженого процента за кредитами банків, наданих строком до 12 календарних місяців та повністю забезпечених заставою, який фактично склався станом на 1 травня поточного бюджетного року. Такий розмір відсотків за користування державними коштами є пільговим та встановлений виключно для сільськогосподарських товаровиробників.

Наведене дозволяє підсумувати, що правові приписи щодо державного кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу сільськогосподарської продукції не є досконалыми. Потребує затвердження стандартна форма договору про надання бюджетної позики Аграрним фондом. Також слід удосконалити приписи Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» щодо можливості надання кредитів державою під заставу не лише зерна, а й іншої сільськогосподарської продукції рослинного чи тваринного походження. До того ж слід передбачити можливість надання кредитів під заставу майбутнього врожаю сільськогосподарських культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – №40. – Ст. 2021.
2. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 №1877-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – №49. – Ст. 527.
3. Про порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу та заходи за операціями фінансового лізингу : постанова КМУ від 10.12.2003 №1904 // Офіц. вісн. України. – 2005. – №27. – Ст. 1574.

4. Про затвердження Форми кредитного договору про бюджетні позики в межах режиму державних заставних закупівель : наказ М-ва аграр. політики України від 15 лип. 2005 р. № 318 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 29. – Ст. 1748.
5. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства аграрної політики України від 15 липня 2005 року № 318 : наказ М-ва аграр. політики України від 27 берез. 2015 р. № 116 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 32. – Ст. 940.
6. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 № 37-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 35. – Ст. 258.
7. Про забезпечення сертифікації зернових складів на відповідність послуг із зберігання зерна та продуктів його переробки, запровадження складських документів на зерно : постанова КМУ від 11.04.2003 № 510 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 16. – Ст. 706.
8. Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2014/2015 маркетинговому періоді : наказ М-ва аграр. політики та продовольства України від 24 черв. 2014 р. № 242 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 59. – Ст. 1625.

*Уркевич Віталій Юрійович – д. ю. н., професор,
провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України,
професор кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*

І. В. Борисов

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглянуто проблеми, що виникають у процесі адаптації національного законодавства до європейських правових стандартів у сфері ринків фінансових послуг. Проаналізовано етапи цієї адаптації.

Ключові слова: *фінансова послуга, «нова фінансова послуга», постачальник фінансових послуг, розбіжності між видами фінансових установ.*

На сучасному етапі розвитку держави проблема реформування національного законодавства, одним з аспектів якого являється адаптація його до європейських правових стандартів з метою входження України до Європейського Союзу (далі – ЄС), є найактуальнішою. Це в повній